

UDK 316.356.2 – 055.52 : 159.922.7	Godišnjak za psihologiju, vol 4, No 4-5., 2006, pp. 109-126	ISSN 1451-5407
---------------------------------------	--	----------------

Olgica Babić-Bjelić¹⁴

Predškolska ustanova u Zrenjaninu

VRAĆANJE ODRASLIH U DETINJSTVO – JEDAN OD PUTEVA ZA BOLJE RAZUMEVANJE DETETA I SEBE SAMOGA

U radu su prikazani rezultati istraživanja „Razglednica iz detinjstva“, koje je sprovedeno u Predškolskim ustanovama u Zrenjaninu i Sečnju, sa 238 roditelja i vaspitača, rođenih u periodu od 1947. do 1984. godine.

„Razglednica iz detinjstva“ je akciono istraživanje koje je, polazeći od iskazanih potreba vaspitača i roditelja (da bolje razumeju decu, da se bolje uzajamno razumeju i da prevaziđu nesporazume u komunikaciji), imalo za cilj da, kroz realizaciju psiholoških radionica, uporedo sa proučavanjem sećanja odraslih na sopstveno detinjstvo, doprinese povećanju osetljivosti odraslih za decu i odrasle i unapređivanju lične i vaspitne kompetencije vaspitača i roditelja.

Rezultati – realizacije psiholoških radionica ispitani su tokom evaluacije programa. Korišćen je metod retrospekcije. Statistička analiza je zasnovana na hi – kvadratu. Sve dobijene razlike su značajne na nivou 0,01.

Rezultati istraživanja, stavljeni u kontekst savremene akademske psihologije, podržavaju ekološko-etološko viđenje deteta i detinjstva i kulturno-istorijsku teoriju Vigotskog.

Ključne reči: *sećanje na detinjstvo, osetljivost za potrebe dece, vaspitna kompetencija roditelja i vaspitača.*

¹⁴ puzrenjanin@zrlocal.net

Uvod

U ovom radu su prikazani rezultati akcionog istraživanja "Razglednica iz detinjstva", na osnovu kojeg je nastao istoimeni akreditovani program za stručno usavršavanje vaspitača.

Program "Razglednica iz detinjstva" nastao je kao odgovor na izazove vaspitno-obrazovne prakse u oblasti instruktivno-psihološkog rada sa vaspitačima i medicinskim sestrama i u oblasti savetodavnog rada sa roditeljima.

Vaspitači i roditelji imaju veoma jasno izraženo očekivanje da im psiholog pruži pomoć i podršku za:

1. bolje razumevanje ponašanja, osećanja i načina razmišljanja dece
2. prevazilaženje razvojnih problema, kriza i reaktivnih stanja dece
3. bolje uzajamno razumevanje vaspitača i roditelja, prevazilaženje nesporazuma u komunikaciji i izgrađivanje odnosa zasnovanog na iskrenosti i poverenju, a sve u interesu podrške razvoju deteta.

Roditelji traže, veoma često, vrlo konkretne savete, preporuke, čak i uputstva za izlaženje na kraj sa određenim životnim situacijama. Naš odgovor na te zahteve je bio: osmišljavanje programa "Razglednica iz detinjstva" u kome nema uputstava tipa: "kako postati idealan roditelj u rekordno kratkom roku", ali ima putokaza i puteva do boljeg razumevanja deteta, sebe i drugih odraslih na jedan specifičan način - kroz vraćanja odraslih u sopstveno detinjstvo.

Moto programa je: "Sve što dete ume to je da živi svoje detinjstvo. Na odraslom je da njegovo detinjstvo prouči. Ali, šta će prevagnuti u tom saznavanju - stanovište odraslog ili doživljaj deteta?"

Anri Valon

U programu "Razglednica iz detinjstva" bavimo se detinjstvom tako da "pomirimo" u jednoj osobi i stanovište odraslog i doživljaj deteta.

Osmislili smo niz psiholoških radionica koje imaju za cilj da podstaknu odrasle da razmišljaju o svom detinjstvu, da prizovu u sećanje mesto i vreme svoga odrastanja, značajne odrasle osobe i decu, različite događaje koje su zapamtili po dobru ili zlu.

Pošli smo od "nove paradigme" detinjstva, koja konceptualizuje detinjstvo kao "oblik prakse u svakodnevnom životu deteta, odnosno skup stavova, odnosa i aktivnosti u okviru kojih se konstituišu rane godine ljudskog života" (Tomanović, 2004., str. 40).

Pojam detinjstva, kaže Arijes (Arijes, 1989.), podrazumeva svest o tome da su deca nešto posebno i da ih ta posebnost suštinski razlikuje od odraslog čoveka. Svest o deci kao osobenim bićima, različitim od odraslih, postojala je u praistoriji. Arheolozi su našli minijaturne kuće, klikere, posude koje su, možda, kultne posude i votivni darovi, a verovatnije je da su to igračke. Navešćemo primer sa naših prostora: u dolini reke Tamiš, na humci u blizini Šurjana, pronađeni su ovakvi artefakti stari oko 6000 godina. Pronašli su ih arheolozi amater,i Dušan i Ilija Bjelić i poklonili ih Narodnom muzeju u Zrenjaninu.

U programu "Razglednica iz detinjstva" mi se bavimo "arheologijom duše", tragajući za slikama svog detinjstva.

Ciljevi istraživanja

Ciljevi istraživanja su:

Proučavanje detinjstva, kao prakse u svakodnevnom životu deteta, na osnovu sećanja odraslih na sopstveno detinjstvo, svet i ljude iz vremena kad su bili deca.

Povećanje stepena osetljivosti odraslih za razvojne potrebe dece, za sebe i druge odrasle, kroz podsećanje na vlastito detinjstvo i kroz aktivnu prorađu sopstvenog iskustva.

Unapređivanje lične i vaspitne kompetencije vaspitača i roditelja kroz osveščivanje prijatnih ili neprijatnih događaja iz ličnog detinjstva, detinjstva dece sa kojom radimo, kao i naše lične dece.

Osveščivanje uticaja značajnih odraslih i dece iz našeg detinjstva na formiranje naše slike sveta, naših vaspitnih stavova i stilova.

Metod

UZORAK

Uzorak sačinjava 238 roditelja i vaspitača (201 roditelj i 37 vaspitača), od kojih je 98% žena i 2% muškaraca. Rođeni su u periodu od 1947. do 1984. godine. Najstarija osoba u našem uzorku bila je dete početkom pedesetih godina dvadesetog veka, a najmlađa je prestala da bude dete u drugoj polovini devedesetih godina dvadesetog veka. Znači, ispitivali smo detinjstvo 238 ljudi koji su bili deca u periodu od oko pedeset godina, na različitim mestima i u različito vreme.

Od ukupnog broja ispitanika 230 ispitanika je odraslo u Srbiji (228 u Vojvodini, 1 na Staroj planini, 1 na Kosovu), 6 u Bosni i Hercegovini i 2 u Hrvatskoj.

Velika većina naših ispitanika provela je detinjstvo živeći u kući (84%) u kući na selu (55%) i u kući u gradu (29%). U stanu je odraslo 16% ispitanika: 13% u gradu i 3% na selu. Činjenica da naš uzorak čine u velikoj većini žene, odrasle u Vojvodini, u kući, na selu (58%), značajno je uticala na rezultate istraživanja, naročito kada je reč o čulnim iskustvima naših ispitanika.

INSTRUMENTI I POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je sprovedeno tokom realizacije 4 psihološke radionice iz programa stručnog usavršavanja "Razglednica iz detinjstva". Program je realizovan u Predškolskim ustanovama u Zrenjaninu i Sečnju, u februaru i u martu 2004. godine. U scenariju za radionice nalaze se pitanja iz Upitnika koji je sačinjen u svrhu prikupljanja podataka za ovo istraživanje. Već smo napomenuli da se u ovom istraživanju ne bavimo neposrednim posmatranjem detinjstva već je korišćen metod retrospekcije, sećanja na detinjstvo.

STATISTIČKA ANALIZA

Podaci koji su dobijeni tokom realizacije psiholoških radionica obrađeni su statistički (izračunata je procentualna zastupljenost pojedinih kategorija odgovora definisanih na osnovu logičke analize), a za utvrđivanje značajnosti razlika u učestalosti pojedinih odgovora upotrebljen je hi-kvadrat, budući da se radi o kvalitativnim podacima. Sve dobijene razlike statistički su značajne na novou 0,01.

Rezultati istraživanja

1. DOGAĐAJI IZ DETINJSTVA NAŠIH ISPITANIKA

U ovom radu, detinjstvu pristupamo kao praksi u svakodnevnom životu deteta, a detetu kao aktivnom, interaktivnom i kreativnom biću u stalnoj razmeni sa svojim okruženjem.

U delu rada koji predstoji detaljno ćemo se baviti aktivnostima i događajima koje naši ispitanici pamte kao veoma prijatne ili pak neprijatne. Zamolili smo ih da pokušaju da odrede šta je to što je te aktivnosti i događaje činilo prijatnim odnosno neprijatnim.

Najpriyatniji događaji

Odgovori na pitanje: Navedite 2 do 3 najpriyatnija događaja iz detinjstva i recite zašto su vam oni bili priyatni.

Tabela 1. Najpriyatniji događaj iz detinjstva naših ispitanika

	Događaji	% odgovora
	letovanja, izleti, putovanja	26
	proslave, druženja, zajedničke akt. dece i odraslih	26
	dobijanje poklona (u 50% slučajeva "poni bicikl")	20
	postizanje uspeha u školskim i vannastavnim aktivnostima	9
	rođenje brata ili sestre	5
	polazak u školu	5
	prva vožnja autom, biciklom, prvi televizor	3
	učešće u priredbi, sletu	3
	polazak u zabavište	1
0	polaganje pionirske zakletve	1
1	svaki dan mi je bio bogat, ispunjen	1
	Ukupno 273 odgovora	100

Hi - kvadrat = 295.96 značajan na 0.01

Rezultati pokazuju da su za 52% dece bili najpriyatniji oni događaji koji su im omogućavali da budu u kontaktu sa dragim osobama, pre svega sa roditeljima, u opuštenoj, priyatnoj atmosferi bez žurbe, da porodica bude na okupu. Naši ispitanici navode da su izvori priyatnosti u ovim događanjima: prisustvo i dostupnost roditelja, posvećenost roditelja i drugih odraslih zajedničkim aktivnostima, dobro raspoloženje odraslih i dece, dobar odnos između oca i majke, zabava i osećanje pripadnosti porodici.

Za 9% naših ispitanika postizanje uspeha bilo je najpriyatniji događaj u detinjstvu. Najčešće je reč o uspehu u školi, o učešću u pozorišnim predstavama i sportskim takmičenjima. Najviše su se radovali uspehu koji su postigli sopstvenim snagama. Ovladavanje novim veštinama

je takođe doživljeno kao uspeh, a naročito su bili ponosni ako bi ovladali veštinama kojima drugi ne vladaju, kao npr. "samo sam ja, od svih devojčica u selu, umela da vozim traktor". Naši ispitanici kažu da je upražnjavanje novih veština kojima su ovladali bilo nagrađujuće samo po sebi, da su uživali i radovali se ne samo zbog postignutih rezultata već je i samo bavljenje tim aktivnostima bilo uživanje.

Ovi rezultati, koji pokazuju da su naši ispitanici vladali veštinom samomotivacije, idu u prilog tvrdnji da emocionalna svojstva uspeha donose prava zadovoljstva, čak i više od uspeha samog (Šapiro, 1998.; Goleman, 2002.).

Najneprijatniji događaj

Odgovori na pitanje: Navedite 2 - 3 najneprijatnija događaja iz detinjstva i recite zašto su bili tako neprijatni?

Tabela 2. Najneprijatniji događaji iz detinjstva naših ispitanika

	Događaji	% odgovora
	fizičko povređivanje deteta u igri, radu, saobraćaju (prelomi, opekotine, ubodi, ujedi, operacije, davljenje u reci)	25
	gubici (smrt dragih osoba, razvod roditelja, odlazak roditelja u inostranstvo, uginuće kućnih ljubimaca)	20
	batine	9
	dete je napravilo štetu	6
	dete se osramotilo (palo u školskom holu, natrčalo na komšiju)	5
	grubo ponašanje i izlivi besa učiteljice	5
	razočaranje deteta	5
	dete je nepravедno optuženo	4
	bolest i povređivanje roditelja	4
0	dete prisustvuje izlivima jakih neprijatnih osećanja roditelja	4
	dete se jako uplašilo	3

1		
2	dete je doživelo kritiku (od roditelja, nastavnika, komšije)	2
3	neuspeh u školi	2
4	vremenska nepogoda	2
5	dete je svedok bolnog ili nasilnog čina u kome ono nije fiziki povređeno (videlo saobraćajnu nestreću)	2
6	dete je zaboravilo ili izgubilo stvari, novac	2
	Ukupno 228 odgovora	100

Hi - kvadrat = 251.20 značajan na 0.01

Rezultati pokazuju da 1/3 od zapamćenih najneprijatnijih događaja čine događaji u kojima je narušen fizički integritet deteta, kroz povređivanje u igri, radu, saobraćaju i batine (34%). U doživljavanju ovih događaja dominiraju telesni bolovi, a kod preostale 2/3 neprijatnih događaja radi se o povređivanju dečje duše, bez obzira na to da li se radi o grubosti ili izlivu besa učiteljice ili roditelja, o jakom strahu, krivici ili razočarenju koje je dete iskusilo.

Šta je to što ove događaje čini tako neprijatnim?

Kad je reč o fizičkom povređivanju deteta to su: bol, strah od bola, neizvesnost u vezi sa ishodom intervencije (jednoj devojčici se školjka zabila u nogu i njen najveći strah je bio da li će uspeti da izvuku školjku iz noge), odvajanje od porodice u toku boravka u bolnici i ležanje nepomično u gipsanom koritu.

Kada jer reč o gubicima, deca su u vezi sa njima doživljavala intenzivnu tugu i napuštenost, a kad se radi o razvodu roditelja doživljavali su zbunjenost, neizvesnost i osećanje krivice što tata ili mama odlaze. U kategoriji "gubici" uginuće kućnih ljubimaca čini 20% od ukupnog broja odgovora.

Kad je reč o batinama, ono što je neprijatno je: fizički bol, povređenost, poniženje, bes koji dete oseća prema roditelju, kvarenje idealne roditeljske slike.

Kad je u pitanju šteta koju je dete napravilo, tu su najneprijatniji: osećanje krivice i strah od kazne, pomešani sa žaljenjem.

Za decu je izuzetno neprijatno bilo doživljavanje snažnog straha i stida.

Kad je reč o razočaranjima, radi se najčešće o izneverenim očekivanjima deteta od drugih ljudi i o bliskim susretima deteta sa zavišću i zlobom, a nekada i glupošću drugih ljudi.

Značajne odrasle osobe i deca iz detinjstva naših ispitanika

U ovom delu rada saopštićemo rezultate istraživanja koji se odnose na osobine i ponašanja odraslih osoba i dece, koji su oblikovali ličnost naših ispitanika i njihovu sliku sveta, života i ljudi.

"Najranije građevinske "ciglice" čine roditeljske poruke, primeri, ukazivanja na određene standarde, opomene, dozvole, odobravanja kao i upute o tome "kako da" (nešto činiti),..."(Haris, 1997., str. 297).

Odgovori na pitanje: Koja rečenica, izreka iz detinjstva vam se urezala u pamćenje?

Dobijene odgovore ispitanici su u toku psihološke radionice grupisali i razvrstali u neku od sledećih kategorija:

Tabela 3. Zapamćene rečenice iz detinjstva

	Rečenice	% odgovora
	opomene i upozorenja	32
	poslovice, izreke	17
	pretnja, najava kazne	16
	naredbe	10
	pouke	9
	podsticanje, ohrabrivanje	5
	ismevanje i vređanje deteta	4
	ostalo (uzrečice)	3
	tešenje	2
	tapanje	2
	Ukupno 150 odgovora	100

Hi - kvadrat = 112.15 značajan na 0.01

Izdvojili smo po tri odgovora koji su karakteristični za pojedine kategorije iskaza.

<p><i>Opomene i upozorenja</i></p> <p>Pamet u glavu! Uči da ne bi kopao! Ne gledaj kud vrane lete!</p>	<p><i>Pretnja, najava kazne</i></p> <p>Budi dobra da ne budeš modra. Razgovaraćemo kod kuće. Ko ne pojede, sipam mu za vrat.</p>
<p><i>Poslovice, izreke</i></p> <p>Ispeci pa reci. Ko rano rani dve sreće grabi. Lepa reč i gvozdена vrata otvara.</p>	<p><i>Naredbe</i></p> <p>Uči, uči. Požuri! Prestani već jednom!</p>
<p><i>Pouke</i></p> <p>Poštuj starije. Ne laži, ne kradi. Javlaj se svima na ulici.</p>	<p><i>Podsticaji ohrabrenja</i></p> <p>Možeš ti to, samo polako. Ako nešto jako želiš, potrudi se, nemoj odmah odustati. Što se mora, nije teško.</p>
<p><i>Ismevanje i vređanje deteta</i></p> <p>Pusti prase preda se, pa gledaj niza se! (govorio je tata kada bi ona nešto prosula, isprljala i sl.). Sedi drvo na drvo! Najpametnija si kada ćutiš.</p>	<p><i>Tešenje</i></p> <p>Daj da baba poljubi tu gde si se udarila, odmah će da prođe. Sutra će te se vi igrati opet zajedno, videćeš (govorila je mama kada bi se devojčica posvađala sa drugaricom). Nema veze, to su samo stvari (govorio je tata kada bi se nešto u kući polomilo ili pokvarilo).</p>

Napominjemo da nije uvek bilo jednostavno neku izreku, rečenicu, svrstati u samo jednu od ponuđenih kategorija. Bilo je poruka koje su višeznačne, koje su u sebi sadržavale i pretnju i upozorenje i najavu kazne i pouku. Neke poruke ohrabrenja sadržavale su u sebi i prikrivene nezadovoljstvo roditelja, npr.: Dobro je, ali može i bolje !

Višeznačne poruke zbunjivale su decu, nekad su ih plašile, više od jasno izgovorene najave batina. Neke izjave su bile prave kletve, praćene gorkim osmehom i zlradošću:

Dabogda rodila takvo kao što si ti!

Tražićeš ti mene, ali me neće biti!

U ludnicu ćete me oterati!

Ovakve izjave roditelja, pune samosažanjenja i nezadovoljstva detetom, svedoče o neuspehu roditelja da uspostave istinsku vezu sa svojim detetom, razumeju detetove potrebe i da svoje potrebe iskažu detetu jasno i bez optuživanja deteta.

Ovi rezultati iskorišćeni su za osmišljavanje rada sa roditeljima, tokom kojeg je predstavljen model nenasilne komunikacije (Rozenberg, 2002.).

Za razumevanje smisla i suštine poruka koje su upućene deci, bilo je potrebno da u toku radionice svaki učesnik intonacijom, bojom i jačinom glasa kao i pokretima, oponaša onoga ko je tu rečenicu izgovorio. Ponekad je dato i vrlo kratko objašnjenje o kontekstu u kome je rečenica izgovorena. Još jednom smo se osvedočili da i glas i pogled mogu da miluju ili šamaraju, da nas prikiju za zemlju ili da učine da poletimo od sreće. Pokazalo se da su, u nekim slučajevima, paralingvalni znaci važniji za razumevanje poruka nego sama verbalizacija.

Ovi rezultati govore u prilog rezultatima studije Merabijana da se „u direktnim kontaktima 55% emocionalnog značenja poruke izražava neverbalnim izrazima kao što su grimase, poze, gestovi, a sledećih 38% prenosi se tonom glasa“ (Šapiro, 1998., str. 223). I ovi rezultati upotrebljeni su, kasnije, prilikom savetodavnog rada sa roditeljima.

Odgovori na pitanje: Navedite sa kojim odraslim osobama vam je bilo najprijatnije da provodite vreme kad ste bili dete i zašto?

Tabela 4. Najprijatnije odrasle osobe

	Najprijatnije odrasle osobe	% odgovora
	odrasli koji su bili detetovi partneri u igri i radu (vodili su decu u šetnju pričali im priče, učili ih da plivaju, uključivali ih u svoje poslove)	41
	oni koji su bili brižni, nežni, pokazivali su ljubav, bili su topli, bliski i dostupni deci)	31
	bili su popustljivi, sve su dozvoljavali	12
	podržavali su decu u njihovim zamislima, aktivnostima	7
	bili su strpljivi, staloženi	5
	bili su pouzdani, ulivali su deci sigurnost	4
	Ukupno 238 odgovora	100

Hi - kvadrat = 170.23 značajan na 0.01

Za naše ispitanike kad su bili deca, poželjne osobine i ponašanja odraslih bili su: dostupnost, ispoljavanje prijatnih osećanja i podela tih osećanja sa decom, pomaganje deci da ovladaju veštinama, priređivanje prijatnih iznenađenja deci, pouzdanost, smirenost. Postojanje ravnoteže među navedenim osobinama bilo je takođe značajno: deci nije prijalo ničega previše. Na primer, zbunjivala ih je preterana veselost nekih rođaka, nezavisno od situacije u kojoj se nalaze, preterana radoznalost, brižnost ili odrasli koji su bili skloni da se ponašaju krajnje nepredvidivo.

Ovi rezultati u skladu su sa tvrdnjama Harisa (Haris, 1997.) i Kamenova (Kamenov, 1999.).

Odgovori na pitanje: Navedite sa kojim odraslim osobama vam je bilo najprijatnije da provodite vreme dok ste bili deca i zašto ?

Tabela 5. Nanejprijatnije odrasle osobe

	Najneprijatnije odrasle osobe	% odgovora
	oni koji su bili strogi, koji su ograničavali, sputavali decu u svakoj prilici, koji su kritikovali i vređali decu	34
	oni koji su bili hladni, kruti	13
	oni koji su se opijali, previše pušili	6
	oni koji su imali neprijatne manire	5
	oni koji su bili nadmeni	5
	oni koji su tužakali decu roditeljima	3
	oni koji su bili uvek namrgođeni	3
	zajedljive osobe, preterano radoznale, koje ogovaraju	3
	nestrpljive, nervozne, stalno zauzete osobe	2
0	nema takvih, ako ih je i bilo, nisam sa njima provodila vreme	26
	Ukupno 173 odgovora	100

Hi - kvadrat = 193.18 značajan na 0.01

Rezultati pokazuju da skoro polovina naših ispitanika (47%) pamti kao najneprijatnije osobe stroge odrasle, koji su ih ograničavali, sputavali u igri i kretanju, koji su ih vređali, nisu ispoljavali empatiju i nisu zadovoljavali dečje potrebe za bliskoću, toplinom i pripadanjem.

Zanimljivo je da 1/4 ispitanika kaže da u njihovom detinjstvu nije bilo neprijatnih odraslih, ili, ako ih je i bilo, oni nisu sa njima provodili vreme. Možemo se pitati: jesu li oni zaboravili te neprijatne odrasle ili su već u detinjstvu bili sposobni da se zaštite od situacija i ljudi koji im nisu prijali?

Omiljena i neomiljena deca iz detinjstva naših ispitanika.

Odgovori na pitanje: Navedite osobine dece sa kojom ste se najradije družili u detinjstvu ?

Tabela 6. Deca sa kojom su se najradije družili naši ispitanici

	Deca sa kojom su se najradije družili	% odgovora
	druželjubiva deca (mi smo ih nazvali igroljubiva)	18
	vedra, vesela deca	17
	miroljubiva, dobrodušna	14
	živahna, pričljiva	9
	iskrena	9
	pouzdana i odana	5
	nesebična	4,5
	imali su slična intersovanja	4,5
	duhovita	3
0	sličnih osobina ličnosti, naročito sličnog temperamenta	2
1	popustljiva u svakoj prilici	2
2	strpljiva	2
3	lepa	1
4	žive u blizini	1
5	ostalo (vođe, pravedni, vredni)	8
	Ukupno 329 odgovora	100

Hi - kvadrat = 214.00 značajan 0.01

Rezultati pokazuju da su druželjubivost, veselost i miroljubivost osobine koje po mišljenju naših ispitanika čine decu omiljenima među vršnjacima. Spremnost dece da započnu igru, iniciraju kontakt sa drugim detetom, da smišljaju nove igre, da u igri prate poteze i ideje drugih igrača, da saraduju, čini ih veoma omiljenim. Miroljubiva deca su omiljeni partneri u igri, zato što se energija ne ulaže u stalno rešavanje sukoba, već se usmerava u igru.

Odgovori na pitanje : Navedite osobine dece sa kojima niste voleli da se družite kada ste bili dete i zašto?

Tabela 7. Deca sa kojom naši ispitanici nisu voleli da se druže

	Deca sa kojom nisu voleli da se druže	% odgovora
	fizički i verbalno agresivna deca	33
	tužibabe, plačljivi, razmaženi	20
	sebični	12
	zlonamerni, pakosni	6
	lažljivi	5
	ljubomorni	5
	neuredni	4
	mirni, povučeni	3
	uobraženi	3
0	dosadni	3
1	ne znaju da se igraju (kvare igru, menjaju pravila proizvoljno)	2
2	ostalo (lenji, "duribabe"...)	4
	Ukupno 280 odgovora	100

Hi - kvadrat = 412.40 značajan na 0.01

Rezultati pokazuju da se kao nepoželjne osobine dece u 1/3 odgovora navode fizička i verbalna agresija. Usredsređenost samo na svoje potrebe, neprepoznavanje i neuvažavanje potreba drugih takođe obuhvata 1/3 od ukupnog broja odgovora.

Zaključak

Slika detinjstva za kojom je tokom ovog istraživanja tragalo 238 roditelja i vaspitača (rođenih u periodu od 1947. do 1984. g.) zapravo je slika života i vremena, slika odnosa u porodici i društvu, viđena očima bivše dece.

Na rezultate našeg istraživanja značajno je uticala činjenica da naš uzorak čine skoro u potpunosti žene (98%), odrasle u Vojvodini, na selu (58%) i u kući (84%).

Stavljeni u kontekst savremene akademske psihologije, dobijeni rezultati podržavaju ekološko-etološko viđenje deteta i detinjstva i kulturno-istorijsku teoriju Vigotskog.

Najpriyatniji događaji u detinjstvu naših ispitanika bili su: porodična slavlja, letovanja i zajedničke aktivnosti dece i odraslih.

U 9% odgovora najpriyatniji događaj je bilo samostalno postizanje uspeha, ovladavanje novim veštinama i njihovo praktikovanje.

Najnepriyatniji događaji su: povređivanje deteta u igri, radu, saobraćaju, zatim gubici dragih osoba i batine. U 1/3 nepriyatnih događaja radi se o telesnom povređivanju deteta, a u 2/3 reč je o povređivanju dečje duše (dete je iskusilo strah, stid, krivicu, strepnju, razočarenje).

Poželjne osobine i ponašanja odraslih bili su: dostupnost, ispoljavanje priyatnih osećanja i podela tih osećanja sa decom, pouzdanost, smirenost, pomaganje deci da ovladaju veštinama, priređivanje priyatnih iznenađenja.

Najnepriyatnije odrasle osobe bile su: hladne, stroge, neosetljive, nezainteresovane, ograničavale su decu, sputavale ih u igri i kretanju, vređale decu.

Kad su bili deca, naši ispitanici najradije su se družili sa decom koja su bila uvek raspoložena da se igraju, vedra, miroljubiva i dobrodušna. Nisu voleli da se družu sa fizički i verbalno agresivnom decom, razmaženom decom i tužibabama.

Primena rezultata istraživanja

„Razglednica iz detinjstva“ je akciono istraživanje, sprovedeno sa ciljem menjanja i unapređivanja saradnje Predškolske ustanove sa porodicom.

Rezultati dobijeni istraživanjem upotrebljeni su kao polazna osnova za menjanje i unapređivanje vaspitno – obrazovne prakse, pre svega u oblasti saradnje sa porodicom. Psihološke radionice iz programa „Razglednica iz detinjstva“ uvedene su „na velika vrata“, ponuđene su i realizovane teme za roditeljske sastanke koje odstupaju od klišea: Tako su govorili moji roditelji; Da li se vidimo, da li se čujemo, da li se razumemo?

Da bismo ispitali rezultate primene programa, zasnovanog na rezultatima istraživanja, izvršili smo evaluaciju sa svim učesnicima programa.

Dobiti koje smo konstatovali sa aspekta roditelja i vaspitača:

Prema oceni učesnika seminara dobiti od programa su sledeće:

postali su osjetljiviji za dečje potrebe, emocije, probleme, bolje razumeju dečje potrebe, želje, strahove i konflikte;

saznanja i veštine koje su stekli na seminaru veoma su primenljivi u radu sa decom, omogućavaju im bolje i lakše posredovanje u rešavanju dečjih problema;

realizacija programa psiholoških radionica u okviru ovog programa sa roditeljima čini saradnju sa roditeljima kvalitetnijom, svestranijom, predstavlja novinu i osveženje u radu, obogaćuje iskustva, olakšava i podstiče uzajamno razumevanje;

otkrili su o sebi i drugima nešto što nisu znali (samospoznaja);

nova saznanja i iskustva stečena na seminaru nadovezuju se na prethodna i doprinose da se osećaju lično i stručno kompetentniji;

razvili su veću toleranciju prema deci i odraslima;

Literatura

Arijes, F. (1989). *Vekovi detinjstva*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Brujić, M. (1998). *U traganju za slikom detinjstva*, Beograd, Kreativni centar.

Goleman, D. (2002). *Emocionalna inteligencija*, Beograd, Geopoetika.

Haris, E. i T. (1979). *Ostati OK*, Beograd, IP Mono Manana Press.

Kamenov, E. (1999). *Predškolska pedagogija*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Rozenberg, M. (2002). *Jezik saosećanja*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Šapiro, L. (1998). *Emocionalna inteligencija*, Beograd, Narodna knjiga Alfa

Tomanović, S. (2004). *Sociologija detinjstva*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Valon, A. (1985). *Psihički razvoj deteta*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

Olgica Babić-Bjelić

**ADULTS' RETURN TO CHILDHOOD AS A WAY OF BETTER
UNDERSTANDING CHILD AND ONESELF**

Abstract

The paper presents results of an investigation „Postcard from childhood“, conducted on a sample of 238 parents and educators (born from 1947. to 1984.), at Preschool institution in Zrenjanin and Sečanj.

„Postcard from childhood“ is an action investigation whose main goals were:

to increase adults' sensitivity to children's developmental needs, to other adults' need and to ourselves

to increase parents' and educators' educational competence at the same time with studying adults' remembrance of childhood.

The results of psychology workshops application were examined during evaluation.

The retrospect method was used. Statistical analysis was based on a hi square. All differences were statistically significant ($p < 0.01$).

The results of the investigation, put in the context of the contemporary academic psychology, support ecological-etological idea of child and childhood and Vigostki's culture-historical theory.

Keywords: *remembrance of childhood, sensitivity to children's need, parents' and educators' educational competence*

